

วิธีพิจารณาของศาล รัฐธรรมนูญไทยเปรียบเทียบกับ ศาลรัฐธรรมนูญแห่ง สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน

บรรเจิด สิงคะเนติ*

นับตั้งแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นต้นมา ถือได้ว่าเป็นการเปิดศักราชสำหรับการจัดตั้งองค์กรใหม่ขึ้นมากมาย ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และศาลรัฐธรรมนูญ ศาลรัฐธรรมนูญก็เฉกเช่นเดียวกับองค์กรอื่นๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์กรใหม่ในรูปขององค์กรศาล มิใช่เป็นแต่เพียงคณะตุลาการรัฐธรรมนูญดังเช่นที่ผ่านมา เมื่อได้มีการจัดตั้งเป็นศาลรัฐธรรมนูญแล้ว สิ่งที่จะต้องอย่างยิ่งสำหรับองค์กรศาลก็คือ วิธีพิจารณาของศาล

รัฐธรรมนูญ ซึ่งรัฐธรรมนูญมาตรา 269 ได้บัญญัติให้ศาลรัฐธรรมนูญเองเป็นผู้กำหนด ซึ่งต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในมาตราเดียวกันวรรคสองได้กำหนดไว้ว่าวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการพิจารณาโดยเปิดเผย การให้ออกาสคู่กรณีแสดงความเห็นของตนก่อนการวินิจฉัยคดี การให้สิทธิคู่กรณีขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเปิดโอกาสให้มีการคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และการให้เหตุผลประกอบคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลรัฐธรรมนูญด้วย

*นบ., นบท., นม. (มหาชน), *Magister Legum, Dr. jur. (Bochum)* นิติกรสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

ต่อมาเมื่อเดือนมิถุนายน 2541 ได้มีประกาศข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ในราชกิจจานุเบกษาโดยมีข้อกำหนดทั้งสิ้น 31 ข้อ เพราะโดยเหตุที่ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศไทย อีกทั้งรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจอย่างกว้าง และข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้กระทำเป็นข้อกำหนดตามมติของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญได้กระทำโดยผ่านกระบวนการนิติบัญญัติดังเช่นกฎหมายทั่วไป จึงเป็นการสมควรที่จะได้มีการศึกษาเปรียบเทียบวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญไทยกับศาลรัฐธรรมนูญต่างประเทศ เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีระบบศาลรัฐธรรมนูญที่มีประสิทธิภาพที่สุดประเทศหนึ่ง เพื่อก่อให้เกิดพัฒนาการในทางกฎหมายให้สอดคล้องกับระบบวิธีพิจารณาคดีที่ค้ำึงถึงหลักสำคัญต่างๆ ในการพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ

1. เปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศ

ก่อนที่จะเปรียบเทียบวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญระหว่างของไทยกับศาลของเยอรมันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบถึงอำนาจหน้าที่ของศาลแต่ละศาลว่ามีขอบ

อำนาจหน้าที่เพียงใด เพราะจากขอบอำนาจหน้าที่จะเป็นตัวกำหนดวิธีพิจารณาของแต่ละคดีให้แตกต่างกันไป และวิธีพิจารณาคดีแต่ละประเภทมีรายละเอียดของคดีที่แตกต่างกันไป

1.1 อำนาจหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญของไทยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

(1) พิจารณาว่าพรรคการเมืองหรือมติข้อบังคับของพรรคการเมืองขัดหรือแย้งกับหลักพื้นฐานการปกครองในระบอบประชาธิปไตยหรือไม่ ตามมาตรา 47 และ มาตรา 118 (8) และ (9)

(2) พิจารณาเกี่ยวกับสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ตามมาตรา 96

(3) พิจารณาเกี่ยวกับคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้าม หรือการกระทำอันต้องห้ามของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ตามมาตรา 142

(4) พิจารณาว่าร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญมีหลักการอย่างเดียวกันหรือคล้ายกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้งไว้หรือไม่ ตามมาตรา 177

(5) พิจารณาว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือกรรมการมีส่วนในการใช้งบประมาณรายจ่าย ตามมาตรา 180 วรรค 7 หรือไม่

(6) พิจารณาว่ากฎ ข้อบังคับ กฎหมาย หรือการกระทำของบุคคลตามมาตรา 197(1) ขอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามมาตรา 198

(7) พิจารณาว่าพระราชกำหนดเป็นไปตามเงื่อนไขมาตรา 218 วรรคหนึ่งหรือไม่ ตามมาตรา 219

(8) พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามมาตรา 262

(9) พิจารณาร่างข้อบังคับการประชุมสภา วุฒิสภา รัฐสภา ขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามมาตรา 263

(10) พิจารณาร่างบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ตามมาตรา 264

(11) พิจารณากรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญตามมาตรา 266

(12) วินิจฉัยกรณีที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้วินิจฉัยชี้ขาด ตามมาตรา 295

1.2 อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน¹

อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมัน

ส่วนใหญ่ ได้กำหนดไว้แล้วในรัฐธรรมนูญ (Grundgesetz หรือย่อว่า GG) แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ (Gesetz ueber Bundesverfassungsgerichtsgesetz หรือย่อว่า BVerfGG) ได้นำมาบัญญัติซ้ำไว้อีกครั้งหนึ่งในมาตรา 13 เพื่อเป็นการบัญญัติรวบรวมอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ทั้งหมด มาบัญญัติไว้ในมาตรานี้ เพื่อสะดวกในการค้นหา เพราะตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญนั้นได้บัญญัติไว้กระจัดกระจายตามมาตราต่างๆ รวมทั้งยังมีบัญญัติไว้ในกฎหมายอื่นๆ อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ มีดังนี้

(1) ข้อพิพาทเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญระหว่างองค์กรสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 93(1) ข้อ 1 GG หรือ มาตรา 13 ข้อ 5 BVerfGG)

(2) ข้อพิพาทระหว่างสหพันธรัฐกับมลรัฐ หรือระหว่างมลรัฐต่างๆ ด้วยกัน ตามมาตรา 93 (1) ข้อ 3, 4 หรือมาตรา 13 ข้อ 7 และ 8 BVerfGG

(3) กระบวนการควบคุมกฎหมายไม่ให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ (Normenkontrollverfahren)

(3.1) การควบคุมไม่ให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบนามธรรม (Die abstrakte Normenkontroll) ตามมาตรา 93(1)

¹ ดู บุญศรี มีวงศ์อุโฆษ, อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน, วารสารกฎหมาย ปีที่ 16 ฉ. 2, น. 28.

ข้อ 2 GG หรือมาตรา 13 ข้อ 6 BVerfGG,

(3.2) การควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม (Die konkrete Normenkontrolle) ตามมาตรา 100 (1) GG หรือมาตรา 13 ข้อ 11 BVerfGG

(4) กระบวนการพิจารณาร่างกฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับเป็นกฎหมายภายในหรือไม่¹ ตามมาตรา 100(2) GG หรือมาตรา 13 ข้อ 12 BVerfGG,

(5) กระบวนการพิจารณาว่ากฎหมายที่ประกาศก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลบังคับใช้ต่อไปหรือไม่ ตามมาตรา 126 GG หรือมาตรา 13 ข้อ 14 BVerfGG

(6) กระบวนการพิจารณาคุ่มครองรัฐธรรมนูญ

(6.1) คดีฟ้องประธานาธิบดี ตามมาตรา 61 GG หรือมาตรา 13 ข้อ 4 BVerfGG,

(6.2) คดีฟ้องผู้พิพากษาของศาลสหพันธรัฐ ตามมาตรา 98 (2) และ (5) GG หรือมาตรา 13 ข้อ 9 BVerfGG,

(6.3) คดีฟ้องตัดสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล ตามมาตรา 18 GG หรือมาตรา 13 ข้อ 1 BVerfGG,

(6.4) คดีฟ้องพรรคการเมือง ตามมาตรา 21(2) GG หรือมาตรา 13 ข้อ 2 BVerfGG,

(7) กระบวนการตรวจสอบการเลือกตั้งตามมาตรา 41 (2) GG หรือมาตรา 13 ข้อ 3 BVerfGG,

(8) การร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

(8.1) การร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญโดยปัจเจกบุคคล ตามมาตรา 93(1) ข้อ 4a GG หรือมาตรา 8a BVerfGG,

(8.2) การร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญโดยองค์กรปกครองท้องถิ่น ตามมาตรา 93(1) ข้อ 4b GG หรือมาตรา 138a BVerfGG,

(9) เรื่องอื่นๆ ตามที่กำหนดโดยกฎหมายตามมาตรา 93 (2) GG หรือตามมาตรา 13 ข้อ 15 BVerfGG

หากพิจารณาเปรียบเทียบอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลรัฐธรรมนูญของไทยและของเยอรมันแล้ว จะเห็นได้ว่ามีอำนาจหน้าที่บางประการเท่านั้นที่เหมือนกัน เช่น การพิจารณาที่เกี่ยวข้องพรรคการเมือง หรือข้อพิพาทระหว่างองค์กรตามรัฐธรรมนูญ การควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม ส่วนอำนาจอื่นๆ นั้นแตกต่างกันไป การควบคุม

¹ เพราะตามมาตรา 25 ของรัฐธรรมนูญเยอรมันได้บัญญัติว่า กฎเกณฑ์ทั่วไปตามกฎหมายระหว่างประเทศให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายสหพันธรัฐ และมีสถานะสูงกว่ากฎหมายภายใน รวมทั้งก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ต่อประชาชนโดยตรง

มิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญนั้นมิใช่น่าสังเกตว่า ตามรัฐธรรมนูญของไทยไม่มีการควบคุมความชอบด้วยกฎหมายแบบนามธรรม กล่าวคือ การกำหนดให้องค์กรของรัฐองค์กรใดองค์กรหนึ่งหรือหลายองค์กรมีอำนาจที่จะเสนอความเห็น ว่า กฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญและหากมีความขัดแย้งทางความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าว องค์กรนั้นอาจยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยไม่จำเป็นต้องให้เกิดเป็นคดีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาลก่อน เช่น กรณีของการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ระบบการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญของไทยนั้นยังรวมไปถึงร่างพระราชบัญญัติด้วย ซึ่งการควบคุมของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันจะไม่เข้ามาควบคุมร่างพระราชบัญญัติเพราะถือว่าร่างพระราชบัญญัตียังไม่ถือว่าเป็นกฎหมาย และการเข้าไปควบคุมถือว่าเป็นการเข้าไปแทรกแซงในกิจการของฝ่ายนิติบัญญัติ แต่ในที่นี้จะไม่พิจารณาในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศ จากการพิจารณาอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศมีข้อเหมือนกันคือ ทั้งสองศาลมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการพิจารณาเรื่องต่างๆ

จากอำนาจหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญทั้งสองดังที่กล่าวมาแล้ว ย่อมถือว่าเป็นสาระสำคัญของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลนั้น เพราะอำนาจหน้าที่หรือคดีจะเป็นตัวกำหนดรายละเอียดของวิธีพิจารณาคดีแต่ละประเภท

2. เปรียบเทียบกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของทั้งสองประเทศ

2.1 เปรียบเทียบโครงสร้างของกฎหมายทั้งสองฉบับ

เพื่อให้เห็นแนวคิดพื้นฐานในการบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยและของเยอรมันจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเปรียบเทียบโครงสร้างของกฎหมายทั้งสองฉบับ

2.1.1 โครงสร้างของข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย

- หมวด 1 การยื่นและการถอนคำร้อง
- หมวด 2 การคัดค้านตุลาการ
- หมวด 3 การพิจารณา
- หมวด 4 คำวินิจฉัยหรือคำสั่ง
- หมวด 5 แบบพิมพ์
- หมวด 6 บทสุดท้าย

2.1.2 โครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์ของเยอรมัน

- หมวด 1 สถานะ องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

หมวด 2 วิธีพิจารณาทั่วไป

หมวด 3 วิธีพิจารณาเฉพาะคดี

- 3.1 วิธีพิจารณาคดีตัดสินสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล
- 3.2 วิธีพิจารณาคดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง
- 3.3 วิธีพิจารณาตรวจสอบการเลือกตั้ง
- 3.4 วิธีพิจารณาคดีฟ้องประธานาธิบดี
- 3.5 วิธีพิจารณาคดีฟ้องผู้พิพากษาศาลสหพันธรัฐ
- 3.6 วิธีพิจารณาข้อพิพาทเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญระหว่างองค์กรสูงสุดตามรัฐธรรมนูญ
- 3.7 วิธีพิจารณาข้อพิพาทระหว่างสหพันธรัฐกับมลรัฐ หรือระหว่างมลรัฐด้วยกัน
- 3.8 กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบนามธรรม
- 3.9 กระบวนการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบรูปธรรม
- 3.10 วิธีพิจารณาว่ากฎหมายระหว่างประเทศมีผลบังคับเป็นกฎหมายภายในหรือไม่
- 3.11 วิธีพิจารณาว่ากฎหมายที่ประกาศก่อนรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีผลบังคับใช้ต่อไปหรือไม่
- 3.12 วิธีพิจารณาเรื่องร้องทุกข์ตามรัฐธรรมนูญ

หมวด 4 บทสุดท้าย

นอกเหนือจากโครงสร้างของกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐของเยอรมันแล้ว หากพิจารณาโครงสร้างกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศอื่นๆ ในยุโรป เช่น กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของออสเตรีย (Verfassungsgerichtshofgesetz 1953), วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของอิตาลี (Gesetz Nr. 87/1953 vom 11 Maerz 1953) วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญสเปน (Organgesetz 21979 vom 3 Oktober ueber das Verfassungsgericht) กฎหมายว่าด้วยการจัดองค์กร อำนาจหน้าที่ และวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของโปรตุเกส (Gesetz Nr. 28/82, Organisation, Taetigkeit und Verfahren des Verfassungsgericht) วิธีพิจารณาของตุลาการรัฐธรรมนูญของฝรั่งเศส (Verordnung Nr. 58-1076 vom 7 November 1958) กฎหมายว่าด้วยการจัดองค์กรและอำนาจหน้าที่ศาลสูงสุดของเบลเยียม ลงวันที่ 28 มิถุนายน 1983 และวิธีพิจารณาของศาลสูงสุดของกรีซ ตามกฎหมายลงวันที่ 10 มิถุนายน 1976 แล้วตามกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญและศาลสูงสุดของบางประเทศที่กล่าวมาทั้งหมดนั้น ล้วนแต่ได้แยกหมวดวิธีพิจารณาทั่วไปออกจากหมวดวิธีพิจารณาเฉพาะคดี และหมวดวิธีพิจารณาเฉพาะคดีได้แยกไปตามคดีแต่ละประเภท การจัดโครงสร้างของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นการจัดระบบของกฎหมายวิธี

วิจารณ์ที่เหมาะสมและเป็นการสะดวกต่อการ
ใช้ในทางปฏิบัติ

ก. หมวดเกี่ยวกับการจัดองค์กรและ
อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญ

หากเปรียบเทียบการจัดโครงสร้างของ
กฎหมายทั้งสองฉบับแล้ว จะเห็นได้ว่า ตาม
กฎหมายของเยอรมันนั้นเริ่มหมวด 1 ด้วย
การกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสถานะ ที่ตั้ง
คุณสมบัติของตุลาการ ระยะเวลาในการดำรง
ตำแหน่ง กระบวนการเลือกตุลาการ การแต่งตั้ง
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ อำนาจหน้าที่ของศาล
รัฐธรรมนูญได้รับการบัญญัติรวมไว้อีกครั้งใน
หมวดนี้ องค์ประชุมของศาล เนื้อหาในส่วนนี้
ของไทยมิได้ปรากฏอยู่ในข้อกำหนดว่าด้วยวิธี
พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย เพราะ
เนื้อหาในส่วนนี้ได้กำหนดไว้แล้วในรัฐธรรมนูญ
ศาลรัฐธรรมนูญของไทยจึงไม่นำมาบัญญัติไว้
ซ้ำอีก แต่ในขณะที่รัฐธรรมนูญของเยอรมันได้
บัญญัติไว้แต่เพียงหลักการกว้างๆ ไว้ ดังนั้น
จึงจำเป็นที่จะต้องมากำหนดรายละเอียดไว้ใน
กฎหมายอีกครั้งหนึ่ง

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของศาล
รัฐธรรมนูญ ถึงแม้บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ
ได้บัญญัติไว้แล้วก็ตาม แต่ในกฎหมายวิธี
พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญควรจะบัญญัติไว้
ซ้ำอีกครั้งหนึ่ง โดยนำอำนาจหน้าที่ของศาล
รัฐธรรมนูญที่กระจัดกระจายอยู่ตามมาตราต่าง ๆ
ของรัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้รวมกันไว้ในมาตรา
ใดมาตราหนึ่งของกฎหมายวิธีพิจารณาของศาล

รัฐธรรมนูญ เช่นเดียวกับกฎหมายว่าด้วยศาล
รัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันที่ได้บัญญัติ
อำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญทั้งหมดไว้อีก
ครั้งหนึ่งในมาตรา 13 BVerfGG ทั้งนี้เพื่อ
เป็นการสะดวกในการตรวจดูและในการศึกษา
ค้นคว้า

ข. หมวดวิธีพิจารณาทั่วไป

ตามกฎหมายว่าศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์
ของเยอรมันนั้น ได้แยกวิธีพิจารณาไว้อย่าง
ชัดเจน ระหว่างวิธีพิจารณาทั่วไปกับวิธีพิจารณา
เฉพาะคดี วิธีพิจารณาทั่วไปนั้นเป็นกฎเกณฑ์ที่
ใช้กับคดีทุกประเภท ส่วนวิธีพิจารณาเฉพาะ
กับคดีในเรื่องนั้นๆ เท่านั้น หลักที่ได้บัญญัติ
ไว้ในกระบวนการพิจารณาทั่วไป ตามกฎหมาย
ว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ ประกอบ
ด้วยหลักดังต่อไปนี้

(1) การคัดค้านผู้พิพากษาเนื่องจาก
มีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติ หรือเพราะเคย
มีส่วนเกี่ยวข้องเนื่องจากการหน้าที่การงาน
(Ausschliessung eines Richters)

(2) การคัดค้านผู้พิพากษาเนื่องจากขาด
ความเป็นกลาง (Ablehnung eines Richters
wegen Besorgnis der Befangenheit)

(3) สิทธิในการตรวจเอกสารของผู้มี
ส่วนร่วมในคดี

(4) การเป็นตัวแทนในคดี

(5) การยื่นคำร้อง

(6) การปฏิเสธคำร้อง

(7) หลักพิจารณาโดยวาทะ การบันทึก
รวมทั้งการบันทึกเสียง

(8) การสืบพยาน พยานผู้เชี่ยวชาญ
พิเศษ การกำหนดวันสืบพยาน

(9) คำพิพากษาและการอ่านคำพิพากษา

(10) วิธีการชั่วคราว

(11) กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบังคับคดี

บทบัญญัติเหล่านี้ ใช้บังคับกับคดีทุกประเภท เว้นแต่ในกรณีที่วิธีพิจารณาเฉพาะคดีได้บัญญัติเรื่องนั้นๆ ไว้เป็นการเฉพาะก็ให้ใช้บทบัญญัตินั้นๆ หากพิจารณาเนื้อหาของวิธีพิจารณาทั่วไปของศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันเปรียบเทียบกับวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยแล้ว จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่หมวด 1 การยื่นและการถอนคำร้องจนถึงหมวด 4 คำวินิจฉัยหรือคำสั่งนั้น เนื้อหาเหล่านี้บัญญัติอยู่ในหมวดวิธีพิจารณาทั่วไปของกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญ

ถึงแม้ว่าวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยจะมีแต่เฉพาะหมวดวิธีพิจารณาทั่วไปแต่ก็ยังขาดเนื้อหาที่จำเป็นสำหรับการใช้อำนาจของศาลรัฐธรรมนูญ เช่น ตามข้อกำหนดว่าวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยไม่ได้กำหนดเรื่องวิธีการชั่วคราวไว้เลยเพราะในคดีที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทตามกฎหมายรัฐธรรมนูญนั้นในบางกรณีศาลอาจจำเป็นต้องใช้อำนาจเป็นการเร่งด่วนเพื่อป้องกันความเสียหายอย่าง

ร้ายแรงหรือเพื่อขัดขวางภยันตรายที่จะเกิดขึ้นหรือจากเหตุผลที่สำคัญประการอื่นในอันที่จะปกป้องผลประโยชน์สาธารณะ ในกรณีเช่นนี้ศาลรัฐธรรมนูญอาจมีคำสั่งให้ใช้วิธีการชั่วคราวได้ เช่น ในกรณีที่พรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีเช่นนี้หากรอให้มีการพิจารณาจนเสร็จคดีอาจจะต้องใช้เวลายาวนาน แต่หากปล่อยให้เนิ่นช้าไปก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมได้ กรณีเช่นนี้ ศาลอาจออกวิธีการชั่วคราวเพื่อให้พรรคการเมืองดังกล่าวหยุดดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเป็นการชั่วคราวจนกว่าศาลจะได้พิพากษาต่อไปหรือวิธีการชั่วคราวอาจจะนำมาใช้ในกรณีที่มีการพิจารณาว่ากฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญหรือไม่ ศาลอาจออกวิธีการชั่วคราวเพื่อให้ระงับการปฏิบัติตามกฎหมายไว้ก่อน จึงเห็นได้ว่าการนำวิธีการชั่วคราวมาใช้ในคดีของศาลรัฐธรรมนูญเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสังคม เรื่องวิธีการชั่วคราว (Einstweiligen Anordnung) ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมันได้บัญญัติไว้ในหมวดวิธีพิจารณาทั่วไป

ค. หมวดวิธีพิจารณาเฉพาะคดี

หากพิจารณาวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยแล้ว อาจกล่าวได้ว่าข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยขาดหมวดที่ว่าด้วยวิธี

พิจารณาเฉพาะคดี ปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อไป คือ วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย จำเป็นที่จะต้องมียุติพิจารณาเฉพาะสำหรับคดี แต่ละประเภทหรือไม่ เพราะศาลรัฐธรรมนูญ อาจเห็นว่ารัฐธรรมนูญเองได้กำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ไว้แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมาบัญญัติไว้ซ้ำอีก แต่อย่างไรก็ตาม การบัญญัติเรื่องดังกล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญนั้นอาจไม่ครอบคลุมรายละเอียดทั้งหมด ในคดีบางประเภท ยังจำเป็นต้องมาบัญญัติรายละเอียดไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาอีกชั้นหนึ่ง ดังตัวอย่าง เช่น การควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญ แบบนามธรรมนั้นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ (Grundgesetz) ของเยอรมันเอง ก็ได้บัญญัติไว้แล้วในมาตรา 93 (1) ข้อ 2 โดยได้บัญญัติว่าในกรณีที่รัฐบาลสหพันธ์ก็ดี, รัฐบาลแห่งมลรัฐก็ดีหรือสมาชิกหนึ่งในสามของสมาชิกสภาผู้แทนก็ดี มีความเห็นแตกต่างกัน หรือมีข้อสงสัยว่ากฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญ องค์กรตามที่กล่าวมาแล้ว อาจยื่นคำร้องไปยังศาลรัฐธรรมนูญได้ หากยึดถือตามแนวทางของไทยก็ไม่จำเป็นต้องนำเรื่องนั้นมาบัญญัติไว้ในกฎหมายอีก แต่ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมัน ได้นำบัญญัติไว้อีกครั้งหนึ่ง โดยมาตรา 76 BVerfGG ได้บัญญัติไว้มีสาระสำคัญคล้ายกับที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแต่มีรายละเอียดมากกว่า เช่น กรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องดังกล่าวมีความเห็นว่ากฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งมีผลบังคับใช้ได้ แต่ในขณะที่ศาลก็ดี เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองก็ดี หรือองค์กรระดับสหพันธรัฐ หรือระดับมลรัฐก็ดี

เห็นว่ากฎหมายฉบับนั้นขัดกับรัฐธรรมนูญหรือขัดกับกฎหมายของสหพันธรัฐ ในกรณีเช่นนี้ องค์กรผู้มีสิทธิก็อาจจะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้

มาตรา 77 BVerfGG ได้บัญญัติเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวมีสิทธิที่จะเสนอความคิดในกระบวนการพิจารณาได้ มาตรา 78 ได้บัญญัติเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของศาล โดยได้บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า กฎหมายของสหพันธรัฐขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญให้ศาลวินิจฉัยว่า กฎหมายฉบับนั้นเป็นโมฆะและถ้ามีบทบัญญัติอื่นๆ ของกฎหมายเดียวกัน จากเหตุผลเดียวกันขัดกับรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญอาจวินิจฉัยให้กฎหมายนั้นๆ เป็นโมฆะในโอกาสเดียวกันนี้ได้

มาตรา 79 BVerfGG ได้บัญญัติเกี่ยวกับผลของคำพิพากษา ตาม (1) ได้บัญญัติเกี่ยวกับการคัดค้านคำพิพากษาคดีอาญา ซึ่งบทบัญญัติที่ใช่วินิจฉัยในคดีอาญานั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่าขัดกับรัฐธรรมนูญ ในกรณีนี้บุคคลนั้นอาจขอให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาได้

หรืออีกตัวอย่างหนึ่งเช่น การควบคุมการมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการในของกฎหมายเยอรมัน ได้บัญญัติไว้แล้วในมาตรา 100 ของรัฐธรรมนูญ แต่ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญก็ยังได้กำหนดกระบวนการพิจารณาคดีไว้เป็นกรณีเฉพาะ โดย

ในหมวดนี้เริ่มจากมาตรา 80 เรื่องการยื่นคำร้องของศาลที่พิจารณาคดีต่อศาลรัฐธรรมนูญ โดยได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมขึ้นมากกว่ารัฐธรรมนูญ

มาตรา 81 BVerfGG ได้บัญญัติว่าการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีนี้ ให้วินิจฉัยเฉพาะกรณีปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

มาตรา 81a BVerfGG ได้บัญญัติเกี่ยวกับการปฏิเสธคำร้องโดยเสียงเป็นเอกฉันท์ขององค์คณะที่ทำหน้าที่ในการกลั่นกรอง แต่อย่างไรก็ตาม หากคำร้องที่ได้รับการเสนอโดยศาลรัฐธรรมนูญของมลรัฐ หรือศาลสูงสุดของสหพันธ์รัฐได้รับการปฏิเสธ ในกรณีนี้ให้อยู่ในเงื่อนไขที่จะได้รับการพิจารณาอย่างเต็มองค์คณะอีกครั้งหนึ่ง

มาตรา 82 BVerfGG ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการวินิจฉัยและผลของการวินิจฉัยของการควบคุมมิให้กฎหมายขัดกับรัฐธรรมนูญแบบนามธรรมมาใช้บังคับกับกรณีนี้ด้วย

จากกรณีตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น 2 กรณีนั้นจะเห็นได้ว่า ในกระบวนการพิจารณาคดีแต่ละประเภทยังมีรายละเอียดที่จะต้องไปกำหนดเพิ่มเติมในกฎหมายวิธีพิจารณาของศาล การกำหนดไว้แล้วในรัฐธรรมนูญนั้นอาจไม่เพียงพอ หากยกตัวอย่างตามรัฐธรรมนูญไทย เช่น ตามมาตรา 268 บัญญัติว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด

มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอื่นของรัฐ การบัญญัติไว้เช่นนี้โดยมิได้บัญญัติอะไรไว้เพิ่มเติมจะเป็นการเพียงพอหรือไม่ เช่น คำว่า “คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด” นั้น มีข้อยกเว้นหรือไม่ หรือใช้กับทุกกรณีโดยปราศจากข้อยกเว้น

หรืออีกตัวอย่างหนึ่งตามมาตรา 200 ที่บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีที่มีปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ให้องค์กรนั้นหรือประธานรัฐสภา เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย” ตามกรณีนี้ ไม่มีการบัญญัติรายละเอียดไว้ในวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ทำให้เกิดปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่า “องค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ” มีความหมายเพียงใด ศาลชั้นต้น ศาลแขวง องค์กรปกครองท้องถิ่น เช่น สมาคม สภาตำบล สุขาภิบาล เทศบาล จะถือว่าเป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ หรือกรณีที่เป็นองค์กรตามรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน เช่น สภาผู้แทนราษฎร ผู้แทนราษฎรเป็นรายบุคคล จะมีสิทธิเสนอเรื่องตามมาตรานี้ได้หรือไม่เพียงใด กรณีเหล่านี้ล้วนต้องการรายละเอียดเพื่อให้เกิดความชัดเจนทั้งสิ้น เมื่อข้อกำหนดด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ขาดรายละเอียดดังกล่าว ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ หรือศาลรัฐธรรมนูญอาจจะก่อให้เกิดพัฒนาการของกฎหมายไปสักระยะหนึ่ง จึงจะมากำหนดรายละเอียดในเรื่องเหล่านี้

นอกจากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีวิธีพิจารณาเฉพาะคดีหลายๆ กรณี

ที่ยังต้องการรายละเอียดเพื่อให้เกิดผลชัดเจน
ในทางปฏิบัติ

2.2 เปรียบเทียบหลักวิธี พิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญ ของไทยและของศาลเยอรมัน¹

2.2.1 หลักการยื่นคำร้อง (Antragsprinzip)

หลักการยื่นคำร้อง หมายความว่า การ
เริ่มต้นพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งนั้นจะต้องเริ่ม
มาจากบุคคลหรือองค์ภายนอกที่มีสิทธิในการยื่น
คำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ศาล
รัฐธรรมนูญไม่อาจจะเป็นผู้เริ่มพิจารณาคดีใด
คดีหนึ่งได้โดยความประสงค์ของศาล
รัฐธรรมนูญเอง ถึงแม้ศาลรัฐธรรมนูญจะเป็น
องค์กรตามรัฐธรรมนูญ และมีภาระหน้าที่
สำคัญในการคุ้มครองรัฐธรรมนูญ (Hueter
der Verfassung) ศาลรัฐธรรมนูญเองก็ไม่อาจ
ที่จะใช้สถานะนั้นเพื่อริเริ่มการพิจารณาคดีใดคดี
หนึ่งด้วยตนเองได้

ตามวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของ
ไทย ก็พอเข้าใจได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญไม่อาจ
ริเริ่มพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งได้ เมื่อไม่มีการ
เสนอเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญ กระบวนการ
เริ่มต้นของคดีแต่ละประเภทนั้นได้บัญญัติไว้
แล้วในรัฐธรรมนูญเอง ว่าบุคคลใดจะมีสิทธิใน
การเสนอเรื่องมายังศาลรัฐธรรมนูญ ตาม

ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
ในข้อ 5 ได้กำหนดเรื่องการยื่นคำร้องว่าต้อง
ทำเป็นหนังสือและมีรายการต่าง ๆ ตามที่ได้
กำหนดไว้ และในข้อ 10 ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อ
ศาลได้รับคำร้องให้วินิจฉัยเรื่องใดตามบทบัญญัติ
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้ศาล
ตรวจและมีคำสั่งว่า สมควรจะรับไว้ดำเนินการ
ต่อไปหรือไม่ ภายในเจ็ดวันนับแต่วันได้รับคำร้อง
จากข้อกำหนดที่กล่าวมาย่อมถือได้ว่าวิธีพิจารณา
ของไทยถือหลักการดังกล่าวด้วยเช่นกัน

ตามมาตรา 23 กฎหมายว่าด้วยศาล
รัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐของเยอรมัน (BVerfGG)
ได้รับรองหลักการยื่นคำร้องไว้ โดยให้ถือว่า
การยื่นคำร้องเป็นการเริ่มต้นของกระบวนการ
พิจารณา โดยคำร้องนั้นให้ทำเป็นหนังสือยื่น
ต่อศาลรัฐธรรมนูญ และคำร้องจะต้องให้
เหตุผลประกอบ รวมทั้งข้อเท็จจริงอันเป็นที่มา
ของคำร้องและความประสงค์ของผู้ยื่นคำร้อง

หลักการยื่นคำร้องของเยอรมันนั้นได้
บัญญัติไว้ในหมวดวิธีพิจารณาทั่วไป ดังนั้น
ให้นำมาใช้กับคดีทุกประเภทด้วย

2.2.2 การคัดค้านตุลาการ

ตามข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญของไทยได้กำหนดเรื่องการคัดค้าน
ตุลาการไว้ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องใหม่ เพราะตาม
พระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการ

¹ดู Klaus Schlaich, Das Bundesverfassungsgericht, n.39 ff., Benda/Klein, Lehrbuch des
Verfassungsprozessrechts, n.59 ff.

รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาทุกฉบับไม่เคยกำหนดเรื่อง การคัดค้านตุลาการไว้ การจะให้นำบทบัญญัติ ในเรื่องการคัดค้านผู้พิพากษาตามประมวล กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ หรือไม่ก็ขาดความชัดเจนในเรื่องดังกล่าว¹ ตามข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล รัฐธรรมนูญของไทยได้กำหนดเรื่องการคัดค้าน ตุลาการไว้ใน ข้อ 7 โดยได้กำหนดเหตุแห่ง การคัดค้าน เช่น การมีส่วนได้ส่วนเสีย เหตุจาก การเป็นเครือญาติกับผู้ร้องหรือผู้คัดค้านเหตุ จากการเคยมีส่วนร่วมในเรื่องดังกล่าวเพราะ หน้าที่การงาน หรือเพราะเป็นผู้แทนโดยชอบ ธรรม หรือเป็นผู้แทน หรือทนายความของ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาก่อน เป็นต้น

การคัดค้านตุลาการศาลรัฐธรรมนูญตาม กฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมัน ได้แยกการคัดค้านตุลาการไว้ 2 กรณี คือ

(1) การคัดค้านตุลาการโดยผลของ กฎหมาย (Ausschliessung eines Richters)

การคัดค้านตุลาการออกจากกระบวนการ พิจารณาในกรณีนี้เป็นผลมาจากกฎหมาย ตาม มาตรา 18 วรรค 1 ข้อ 1 และข้อ 2 BVerfGG ในกรณีตามมาตรา 18 วรรค 1 ข้อ 1 นั้นเป็น กรณีที่ตุลาการนั้นเป็นญาติหรือคู่สมรส หรือ มีความสัมพันธ์ในทางเครือญาติกับคู่สมรสกับ คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

ส่วนกรณีตามมาตรา 18 วรรค 1 ข้อ 2 นั้น เป็นกรณีที่ตุลาการคนใดคนหนึ่งได้เคยมี ส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะใดฐานะหนึ่ง ต่อเรื่องที่เสนอมายังศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งกรณีนี้ อาจแยกพิจารณาได้ ดังนี้²

– เคยทำหน้าที่เป็นตัวแทนของคู่ความ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในเรื่องนั้นมาแล้ว

– เคยทำหน้าที่เป็นตุลาการในการ วินิจฉัยคดีในเรื่องที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาล รัฐธรรมนูญ

– เคยทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ใน กระบวนการสอบสวนในทางอาญาหรือ กระบวนการในทางปกครองในเรื่องที่กำลัง พิจารณาอยู่ในศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีนี้เป็นการคัดค้านตุลาการ เนื่องจากผลของกฎหมาย หากปรากฏว่าตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญคนใดคนหนึ่งเข้าเงื่อนไขตามที่ กฎหมายกำหนดตุลาการคนนั้นจะต้องถูกตัด ออกจากการพิจารณาในคดีนั้น

(2) การคัดค้านตุลาการเนื่องจากขาด ความเป็นกลาง (Ablehnung eines Richters wegen Besorgnis der Befangenheit)

การคัดค้านตุลาการเนื่องจากคู่ความใน คดีเห็นว่าตุลาการคนใดคนหนึ่งขาดความเป็น

¹ดู Banjerd Singkaneti, วิทยานิพนธ์ *Das thailändische Verfassungstribunal im Vergleich mit der deutschen Verfassungsgerichtsbarkeit*, Europaeische Hochschulschriften, น.109.

²ดู Benda/Klein, *Lehrbuch des Verfassungsprozessrechts*, น.

กลางนั้นได้กำหนดไว้ในมาตรา 19(1) BVerfGG กฎเกณฑ์ตามมาตรา 19(1) จะนำมาใช้ก็ต่อเมื่อไม่เข้าเงื่อนไขการคัดค้านตุลาการออกจากกระบวนการพิจารณาตามมาตรา 18

การคัดค้านตุลาการในกรณีนี้อาจเกิดขึ้นได้ 2 กรณี คือ กรณีที่คู่ความในคดีเห็นว่าตุลาการคนใดคนหนึ่งอาจจะพิจารณาหรือวินิจฉัยคดีโดยขาดความเป็นกลาง โดยคู่ความได้พิจารณาจากสภาวะการณ์และได้พินิจพิเคราะห์จากพฤติการณ์แวดล้อมอย่างมีเหตุผลแล้วเห็นว่า ตุลาการคนใดคนหนึ่งพิจารณาในคดีนั้นไม่เหมาะสมที่จะนั่งพิจารณาต่อไปเพราะตุลาการคนนั้นอาจไม่เป็นกลางในการวินิจฉัยคดีได้ คู่ความฝ่ายนั้นอาจร้องคัดค้านตุลาการคนนั้นได้

ส่วนอีกกรณีหนึ่งเกิดจากการที่ตุลาการคนใดคนหนึ่งขอถอนตัวเองออกจากกระบวนการพิจารณา เพราะเห็นว่าตนไม่เหมาะสมที่จะนั่งพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพราะตนเองอาจขาดความเป็นกลางในการวินิจฉัยชี้ขาดในคดีนั้นก็อาจจะขอถอนตนเองจากการพิจารณาได้¹

2.2.3 หลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี (Der Grundsatz der Parteioeffentlichkeit)

หลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดีนั้นหมายความว่า ผู้มีส่วนร่วมเข้ามาในคดีทุกฝ่ายย่อมมีสิทธิในการที่จะได้รับทราบคำร้อง หรือ

คำคัดค้านของฝ่ายตรงข้าม หรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ของศาล สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในการตรวจดูเอกสาร สิทธิในการเข้าร่วมการสืบพยานและซักถามพยาน รวมทั้งสิทธิในการเสนอข้อคิดเห็นหรือพยานหลักฐานต่างๆ

ตามข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย ได้กำหนดไว้ในข้อ 17 ว่า ผู้ร้องและผู้คัดค้านมีสิทธิเข้าฟังการนั่งพิจารณาคดีของศาล อ่างตนเองและพยานหลักฐานอื่นเป็นพยานได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์ในการพิจารณาคดี และมีสิทธิขอตรวจดูเอกสารที่เกี่ยวข้องกับตน ณ ที่ทำการศาลในเวลาทำการได้ตามที่ศาลกำหนด

ตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมันได้รับรองหลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดี โดยบัญญัติไว้ในหมวดวิธีพิจารณาทั่วไป ซึ่งหมายความว่า ให้นำไปใช้บังคับกับคดีทุกประเภท หลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดีตามกฎหมายเยอรมันนั้นประกอบด้วยสิทธิในการตรวจดูเอกสารตามมาตรา 20 BVerfGG, สิทธิของผู้มีส่วนร่วมในคดีในการเข้าฟังการสืบพยาน รวมทั้งสิทธิในการตั้งคำถาม ตามมาตรา 29 BVerfGG และสิทธิในการแสดงข้อคิดเห็นของตนต่อศาล ตามหลักการฟังความ (Der Grundsatz des rechtlichen Gehörs) อันเป็นหลักที่บัญญัติรับรองไว้โดยรัฐธรรมนูญ มาตรา 103 (1)

¹ มาตรา 19 (3) BVerfGG

2.2.4 หลักพิจารณาโดยเปิดเผย (Oeffen-tlichkeitsgrundsatz)

ตามข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย ข้อ 15 ได้กำหนดไว้ว่า การพิจารณาคดีของศาลให้กระทำโดยเปิดเผยเมื่อมีการออกนั่งพิจารณาในการสืบพยานการให้คู่กรณีแสดงความเห็นหรือการฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์เกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ศาลมีอำนาจกำหนดบุคคลที่มีสิทธิอยู่ในห้องพิจารณาได้ ตามมาตรา 25 (1) BVerfGG ของเยอรมันได้กำหนดให้การวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญเท่าที่ไม่มีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นให้ศาลวินิจฉัยโดยอาศัย

การพิจารณาโดยวาจา ถึงแม้ว่าจะมีการกำหนดไว้เป็นหลักว่า การวินิจฉัยของศาลให้ทำโดยอาศัยการพิจารณาโดยวาจาเป็นพื้นฐาน แต่ในทางปฏิบัติแล้วการพิจารณาของศาล

รัฐธรรมนูญส่วนใหญ่กระทำโดยการพิจารณาในทางเอกสาร แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาโดยวาจาก็นั้นเป็นการเสริมการพิจารณาโดย

ทางเอกสาร ในกรณีที่คดีนั้นๆ มีความซับซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีที่มีความขัดแย้งพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นข้อเท็จจริง

ตามมาตรา 25 BVerfGG เองได้กำหนดไว้ว่าเกี่ยวกับเรื่องการพิจารณาโดยวาจาก็นั้นอาจกำหนดเป็นอย่างอื่นได้ ถ้าหากผู้มีส่วนร่วมในคดีเห็นว่าไม่จำเป็นจะต้องพิจารณาคดีโดยวาจา แต่หากมีการพิจารณาโดยวาจา การพิจารณานั้นจะต้องกระทำโดยเปิดเผย

หลักเปิดเผยต่อผู้มีส่วนร่วมในคดีนั้นหมายความว่าผู้มีส่วนร่วมเข้ามาในคดีทุกฝ่ายย่อมมีสิทธิในการที่จะได้รับทราบคำร้องหรือคำคัดค้านของฝ่ายตรงข้ามหรือการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ของศาล

2.2.5 หลักปฏิเสธคำร้องในชั้นต้น (Abweisung a limine)

การปฏิเสธคำร้องในชั้นต้น หมายความว่า การไม่รับคำร้องไว้พิจารณาของศาล โดยศาลไม่จำเป็นต้องพิจารณาในรายละเอียดในทาง

เนื้อหาของคำร้องทั้งหมด หลักปฏิเสธคำร้อง
ในชั้นต้นนั้น เป็นกรณีที่ศาลเห็นว่าคำร้องที่ยื่น
ต่อศาลรัฐธรรมนูญนั้นปรากฏอย่างชัดเจนว่า
เป็นคำร้องที่ผู้ร้องไม่มีสิทธิยื่น หรือยื่นเกิน
กำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือกรณี
ที่คำร้องนั้นปราศจากเหตุผลในทางกฎหมาย
อย่างชัดแจ้ง กรณีนี้ให้ศาลพิจารณาปฏิเสธ
คำร้องได้

ตามข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญของไทยไม่ได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน
แต่พอจะเข้าใจได้จาก ข้อ 10 ที่กำหนดว่า เมื่อ
ศาลได้รับคำร้องให้วินิจฉัยเรื่องใดตามบัญญัติ
ของรัฐธรรมนูญ ให้ศาลตรวจและมีคำสั่งว่า
สมควรจะได้รับดำเนินการต่อไปหรือไม่ภายใน
เจ็ดวันนับแต่วันได้รับคำร้อง ซึ่งย่อมมี
ความหมายว่า ศาลอาจจะสั่งไม่รับคำร้องใน
ชั้นต้นได้ แต่จะด้วยเหตุผลอย่างใดนั้น
ไม่ปรากฏรายละเอียด เรื่องหลักปฏิเสธคำร้อง
ในชั้นต้นนั้น บัญญัติไว้ชัดเจนในมาตรา 18
ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง โดย
กำหนดว่า “ถ้าศาลเห็นว่า คำคู่ความที่ยื่นไว้
อ่านไม่ออก หรืออ่านไม่เข้าใจ หรือเขียน
พุ่มเพอຍเกินไป หรือไม่มีรายการ ไม่มีลายมือ
ชื่อ ไม่แนบเอกสารต่าง ๆ...ศาลจะมีคำสั่งให้
คืนคำคู่ความนั้นไปให้ทำมาใหม่ หรือแก้ไข
เพิ่มเติม...” และตามวรรคสองได้บัญญัติว่า
“ถ้าศาลเห็นว่า คำคู่ความที่ได้นำมายื่นดังกล่าว
ข้างต้นมิได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายที่
บังคับไว้ นอกจากที่กล่าวมาในวรรคก่อน และ
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเห็นว่า สิทธิคู่ความ

หรือบุคคลซึ่งยื่นคำคู่ความนั้นได้ถูกจำกัดห้าม
โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องอำนาจศาล ก็
ให้ศาลมีคำสั่งไม่รับหรือคืนคำคู่ความนั้นไปเพื่อ
ยื่นต่อศาลที่มีขอบเขตอำนาจ...”

ตามมาตรา 24 BVerfGG ของเยอรมัน
ได้ให้อำนาจศาลที่จะไม่รับคำร้อง โดยใช้
กระบวนการพิจารณาอย่างง่าย ๆ ในกรณีที่คำร้อง
นั้นปรากฏอย่างชัดเจนว่า คำร้องนั้นไม่เข้า
เงื่อนไขในการดำเนินกระบวนการพิจารณา หรือ
จากเหตุผลในทางเนื้อหา คำร้องนั้นเป็นคำร้อง
ที่ปราศจากเหตุผลในทางกฎหมายอย่างชัดแจ้ง
ศาลอาจจะปฏิเสธคำร้องได้เนื่องจากเหตุผล ดัง
ต่อไปนี้ เช่น คำร้องที่ยื่นต่อศาลนั้นไม่ได้ยื่น
ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ หรือกรณีที่
ปรากฏชัดว่า ผู้ที่ยื่นคำร้องนั้นไม่มีสิทธิใน
การยื่นคำร้อง ในกรณีเหล่านี้ศาลไม่จำเป็นต้อง
ฟังคำชี้แจงจากผู้มีส่วนร่วมในคดีก่อน แต่เพื่อ
เป็นหลักประกันต่อผู้ยื่นคำร้อง กฎหมายจึงได้
กำหนดให้การไม่รับคำร้องของศาลนั้นจะต้อง
มีเสียงเป็นเอกฉันท์ การวินิจฉัยของศาลให้
ถือว่าเป็นที่สุด และโดยเหตุที่เรื่องนี้ได้บัญญัติ
ไว้ในหมวดทั่วไปของกระบวนการพิจารณาจึงใช้
กับกระบวนการพิจารณาทุกประเภทตามกฎหมาย
BVerfGG

สาเหตุที่ข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญของไทยมิได้บัญญัติเรื่องไว้อย่าง
ชัดเจนนั้น อาจเป็นไปได้ว่า ผู้ออกข้อกำหนด
ดังกล่าวเห็นว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องตาม
ข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ
เกือบทั้งหมดเป็นองค์กรของรัฐต่างๆ ซึ่งปัญหา

ที่จะเกิดขึ้นเช่นตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้นไม่น่าจะเกิดขึ้น ซึ่งกรณีนี้แตกต่างจากศาลรัฐธรรมนูญเยอรมันที่ได้ให้อำนาจแก่ประชาชนที่จะยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ ด้วยเหตุนี้จึงได้กำหนดไว้อย่างชัดเจนว่า กรณีเช่นใดที่ศาลอาจปฏิเสธคำร้องได้ในชั้นต้น และยังสามารถได้กำหนดไว้ด้วยการปฏิเสธคำร้องในชั้นต้นนั้นจะต้องมีเสียงเป็นเอกฉันท์ แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ผู้มีสิทธิในการยื่นเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรของรัฐก็ตาม แต่ปัญหาดังกล่าวก็อาจเกิดขึ้นได้ เช่น กรณีที่ผู้ร้องเป็นผู้ไม่มีสิทธิยื่นคำร้อง ศาลก็อาจใช้วิธีการดังกล่าวปฏิเสธคำร้องได้

2.2.6 หลักค้นหาความจริง (Untersuchungsgrundsatz หรือ Inquisitionsmaxime)

หลักค้นหาความจริงหรือหลักไต่สวนนั้นเป็นหลักวิธีพิจารณาที่ตรงกันข้ามกับหลักกล่าวหา (Beibringungsgrundsatz) ซึ่งเป็นหลักที่ใช้อยู่ทั่วไปในคดีแพ่ง นั้นหมายความว่า การพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลนั้นย่อมถูกจำกัดอยู่บนพื้นฐานของพยานหลักฐานและข้อเท็จจริงที่คู่ความนำเสนอต่อศาล แต่สำหรับหลักพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญนั้นถือหลักค้นหาความจริง กล่าวคือ ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานที่ได้เสนอต่อศาลนั้นไม่จำกัดอำนาจของศาลในการที่จะค้นหาความจริงเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวินิจฉัยคดีหลักค้นหาความจริงนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองผล

ประโยชน์มหาชนนอกเหนือจากการคุ้มครองผลประโยชน์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยเฉพาะ

ตามข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย ได้กำหนดไว้ในข้อ 23 ว่า “ในกรณีที่ศาลเห็นสมควรหรือโดยคำร้องของคู่กรณี ศาลอาจสั่งให้มีการสืบพยานหลักฐาน ตรวจสอบบันทึก เอกสาร วัตถุ หรือสถานที่ ไม่ว่าจะทำในเวลาใด ภายในหรือภายนอกศาลก็ได้” ตามข้อกำหนดดังกล่าวได้ให้อำนาจศาลตามที่ศาลเห็นสมควรศาลอาจสั่งให้มีการสืบพยานหลักฐานต่างๆ ได้ หากศาลเห็นว่า พยานหลักฐานที่มีอยู่นั้นไม่พอเพียงที่จะวินิจฉัยข้อพิพาทในคดีได้

ตามกฎหมายว่าศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมัน ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 26 วรรค 1 ได้กำหนดให้ใช้หลักค้นหาความจริง โดยกำหนดให้เป็นภาระหน้าที่ของศาลที่จะต้องค้นหาให้ได้มาซึ่งความจริงที่จำเป็นสำหรับการวินิจฉัยชี้ขาดคดี โดยไม่ถูกผูกมัดจากคำร้อง หรือการสืบพยานของผู้มีส่วนร่วมในคดี การวินิจฉัยของศาลนั้นจะต้องเกิดจากพื้นฐานการประเมินคำร้องและข้อเท็จจริงอื่นๆ โดยอิสระ หลักค้นหาความจริงนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศาลได้รับข้อเท็จจริงหรือหลักฐานที่ครบถ้วนและจำเป็นสำหรับการวินิจฉัยของศาล

2.2.7 หลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความ (Dispositionssgrundsatz)

หลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดย

คู่ความเป็นหลักที่ตอบคำถามว่า ใครเป็นผู้มีอำนาจที่จะกำหนดการดำเนินไปหรือทิศทางของคดี หลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยคู่ความนั้นมีความหมายว่า คู่ความในคดีมีอำนาจที่จะกำหนดเนื้อหาของข้อพิพาทและการดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งหมด เช่น หากคู่ความในคดีประสงค์จะถอนคดีก็เป็นอำนาจของคู่ความที่จะกระทำได้ ศาลไม่อาจขัดความประสงค์ของคู่ความในคดีได้ หลัก Dispositionsgrundsatz นี้เป็นหลักที่ใช้ในคดีแพ่งซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอิสระของบุคคลอันเป็นพื้นฐานของหลักกฎหมายเอกชน ตรงกันข้ามกับหลักในการดำเนินคดีในทางอาญาซึ่งถือหลักกำหนดกระบวนการพิจารณาโดยศาล (Offizialmaxime) โดยได้กำหนดให้เป็นอำนาจของรัฐในการกำหนดการดำเนินการในทางคดีอาญา สำหรับข้อพิพาทในศาลรัฐธรรมนูญนั้นจะใช้หลัก Dispositionsgrundsatz หรือ Offizialmaxime แคไหนดเพียงใดนั้น ยังมีความเห็นขัดแย้งกันอยู่¹

ตามข้อกำหนดวิธีพิจารณาคดีของศาลรัฐธรรมนูญของไทยได้กำหนดในข้อ 6 ว่า คำร้องที่ได้ยื่นแล้ว ผู้ร้องจะถอนในเวลาใดก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งก็ได้ เมื่อมีการถอนคำร้องให้ศาลสั่งจำหน่ายคำร้องนั้น

สำหรับการแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้น มีกำหนดไว้ในข้อ 12 ว่า ผู้ร้องจะขอแก้ไขเพิ่มเติม

คำร้องที่ยื่นต่อศาลก็ได้ แต่ต้องเป็นสาระสำคัญอันควรแก่การแก้ไขและเกี่ยวกับเรื่องเดิมโดยให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลก่อนวันนัดพิจารณาครั้งแรก

คำขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องตามวรรคสองศาลจะอนุญาตหรือไม่ก็ได้ แล้วแต่จะเห็นสมควร

โดยสรุป ตามข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย อาจสรุปได้ 3 กรณี คือ การเริ่มต้นกระบวนการพิจารณา การยื่นคำร้องดังที่ได้กล่าวมาแล้วตามหลักการยื่นคำร้อง ซึ่งจะต้องเริ่มจากผู้มีสิทธิในการยื่นคำร้อง ดังนั้นการเริ่มกระบวนการพิจารณานั้นถือหลัก Dispositionsgrundsatz สำหรับการขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องนั้นถือหลัก Offizialmaxime ส่วนการถอนคำร้องนั้นถือหลัก Dispositionsgrundsatz ซึ่งเป็นอำนาจของผู้ร้อง โดยศาลไม่อาจคัดค้านการถอนคำร้องของผู้ร้องได้ ในกรณีที่ศาลเห็นควรดำเนินการพิจารณาต่อไปเพื่อประโยชน์ของมหาชน

ส่วนตามกฎหมายว่าด้วยศาลรัฐธรรมนูญของเยอรมันนั้น การจะนำหลัก Dispositionsgrundsatz หรือ Offizialmaxime มาใช้ในคดีของศาลรัฐธรรมนูญแคไหนดเพียงใดนั้นอาจแยกพิจารณาได้ 3 กรณี²

ก. การเริ่มต้นกระบวนการพิจารณา ใน

¹ ดู Engelmann, Prozessgrundsätze im Verfassungsprozess, น.29

² ดู Benda/Klein, Lehrbuch des Verfassungsprozessrechts, น.104

กรณีนี้ให้ใช้หลัก Dispositionsgrundsatz สำหรับคดีทุกประเภท ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ตอนต้น การเริ่มกระบวนการพิจารณาของศาลนั้น จำเป็นจะต้องมีการยื่นคำร้องก่อนเสมอ ตาม หลักการยื่นคำร้อง (Antragsprinzip)

ข. การกำหนดเนื้อหาของคดี ตามหลัก แล้วผู้ยื่นคำร้องจะเป็นผู้กำหนดเนื้อหาของคดี แต่อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีก็มีการกำหนด ข้อยกเว้นไว้ตามกฎหมายว่าด้วยศาล รัฐธรรมนูญสหพันธ์รัฐ (BVerfGG) ที่ยอม ให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถที่จะวินิจฉัยคดี นอกเหนือไปจากที่ผู้ยื่นคำร้องได้เสนอไว้ ใน กรณีที่ศาลเห็นว่า เรื่องนั้นเกี่ยวข้องกับ ผลประโยชน์ทั่วไป ในกรณีนี้ก็จะไม่นำหลัก ที่ว่า ไม่ให้ศาลวินิจฉัยเกินคำขอหรือคำร้อง มาใช้ เช่น กรณีการวินิจฉัยข้อพิพาทเกี่ยวกับ สิทธิหรือหน้าที่ขององค์กรตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญ ตามมาตรา 67 BVerfGG หรือ กรณีที่ศาลพิจารณาว่า บทกฎหมายใด กฎหมายหนึ่งขัดกับรัฐธรรมนูญ และหากศาล เห็นว่า มีบทกฎหมายอื่นที่มีเนื้อความอย่าง เดียวกันขัดกับรัฐธรรมนูญเช่นกัน ศาลอาจ พิพากษาว่ากฎหมายนั้น ๆ ขัดกับรัฐธรรมนูญ ได้ ตามมาตรา 78 ถึงแม้ผู้ร้องจะมีได้เสนอ ประเด็นนั้นมายังศาล

ค. การสิ้นสุดของคดี ปัญหาส่วนใหญ่ ของหลักกำหนดกระบวนการพิจารณาคดีโดยคู่คดี ความนั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับการขอถอนคำร้อง ตามกฎหมาย BVerfGG ได้กำหนดไว้ชัดเจน ว่า การถอนฟ้องคดีเกี่ยวกับประธานาธิบดี

(มาตรา 52) และคดีฟ้องผู้พิพากษา (มาตรา 58) นั้นให้ขึ้นอยู่กับคู่ความในคดี ส่วนในกรณี อื่น ๆ นั้นการจะถอนคำร้องนั้นจะต้องพิจารณา เจื่อนไขในด้านผลประโยชน์มหาชนในคดีนั้น ๆ หรือไม่เพียงใด ซึ่งในกรณีนี้จะต้องได้รับความ ยินยอมจากศาลรัฐธรรมนูญด้วย โดยแยก พิจารณาได้ดังนี้

- คดีที่ฟ้องจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐาน และ คดีเกี่ยวกับพรรคการเมือง ในกรณีนี้การถอน คำร้องจะต้องได้รับความยินยอมจากศาล รัฐธรรมนูญ เพราะคดีเหล่านี้มีความเกี่ยวพัน กับผลประโยชน์มหาชน

- เรื่องร้องทุกข์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ การถอนคำร้องนั้น ให้ถือว่าเป็นสิทธิของผู้ยื่น คำร้องที่จะถอนคำร้องได้

- คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ ขององค์กรสูงสุดตามรัฐธรรมนูญก็ดี การ ควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญก็ดี เรื่องเหล่านี้ย่อมมีพื้นฐานอยู่บนผลประโยชน์ มหาชน ดังนั้น การขอถอนคำร้องจะต้องได้รับ ความยินยอมจากศาลรัฐธรรมนูญก่อน แต่ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ศาลอาจจะอนุญาต ให้ถอนคำร้องได้ ถ้าหากศาลเห็นว่า การ ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปนั้นไม่มีประโยชน์ สำหรับมหาชน

เมื่อเปรียบเทียบหลักกำหนดกระบวนการ พิจารณาโดยคู่ความของไทยกับของเยอรมันแล้ว จะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายของเยอรมันนั้นให้ ศาลมีอำนาจในการนำหลักกำหนดกระบวนการ

พิจารณาโดยศาล (Offizialmaxime), มาใช้กับการกำหนดเนื้อหา การวินิจฉัยคดีและการขอถอนคำร้องในบางคดี โดย ต้อง คำ นึง ถึง ประโยชน์ของมหาชนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ในขณะที่ตามข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทยแทบไม่ได้กำหนดเรื่องเหล่านี้ไว้เลย ตัวอย่างเช่น หากมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญว่า ข้อบังคับของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ขัดกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และต่อมาสมาชิกสภาผู้แทนที่ยื่นคำร้องดังกล่าวขอถอนคำร้องในกรณีเช่นนี้ หากถือตามข้อ 6 ซึ่งได้กำหนดให้ผู้ร้องมีสิทธิจะถอนคำร้องในเวลาใดก็ได้ ก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัย เรื่องเช่นนี้ย่อมมีความเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ของมหาชน แต่

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามข้อกำหนดของศาล ศาลก็ไม่อาจใช้ดุลพินิจที่จะดำเนินการกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ เรื่องเหล่านี้จำเป็นที่จะต้องมียาละเอียดกำหนดไว้ในวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลมีอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป อันเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์มหาชน

คดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ขององค์กรสูงสุดตามรัฐธรรมนูญกิติการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดกับรัฐธรรมนูญกิติเรื่องเหล่านี้ย่อมมีพื้นฐานอยู่บนผลประโยชน์มหาชน ดังนั้น การขอกถอนคำร้องจะต้องได้รับความยินยอมจากศาลรัฐธรรมนูญก่อน

2.2.8 คำวินิจฉัยของศาล การอ่านและการเปิดเผย

ตามข้อกำหนดวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย ได้กำหนดไว้ใน ข้อ 28 ว่า คำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลต้องประกอบด้วยความเป็นมาหรือคำกล่าวหา สรุปข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการพิจารณา เหตุผลในการวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและ

ข้อกฎหมาย และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและกฎหมายที่ยกขึ้น

อ้างอิง ซึ่งเป็นข้อความที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา 267 วรรคสี่ เช่นกัน และในวรรคสองของมาตราเดียวกันได้กำหนดให้ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นองค์กรคณะทุกคนจะต้องทำคำวินิจฉัยส่วนของตนพร้อมแถลงด้วยวาจาต่อที่ประชุมก่อนลงมติ คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญต้องประกาศในราชกิจจานุเบกษา และมาตรา 268 ได้กำหนดให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นเด็ดขาด มีผลผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐ

ตามกฎหมาย BVerfGG ของเยอรมัน มาตรา 30 ได้กำหนดไว้ว่า คำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญจะต้องประกาศให้สาธารณชนทราบถึงเหตุผลอันเป็นสาระสำคัญของคำวินิจฉัยในเรื่องดังกล่าว การอ่านคำพิพากษาของศาลจะต้องไม่ช้ากว่า 3 เดือน หลังจากการพิจารณาโดยวาจาเสร็จสิ้น แต่ศาลอาจขอเลื่อนได้ในกรณีจำเป็น ในการวินิจฉัยของศาลหากมีตุลาการคนใดคนหนึ่งมีความเห็นแย้งตุลาการคนนั้นอาจจะแนบความเห็นแย้งของตนด้วยก็ได้ และในกรณีนี้ประธานศาลรัฐธรรมนูญจะต้องแจ้งให้ทราบว่า มีความเห็นแย้งพร้อมทั้งแจ้งสาระสำคัญของความเห็นแย้งนั้นด้วย (ตาม ข้อ 56 วรรค 3 ตามระเบียบของศาลรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐ หรือ GO-BVerfG) เฉพาะบางคำวินิจฉัยเท่านั้นที่กฎหมายได้กำหนดไว้ว่าจะต้องเผยแพร่โดยการประกาศในราชกิจจานุเบกษา ในกรณีนี้ได้แก่ คำวินิจฉัยเกี่ยวกับกระบวนการควบคุม

กฎหมาย โดยให้คำวินิจฉัยของศาลมีผลบังคับเป็นการทั่วไปเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษามาตรา 31 BVerfGG

ตามบทบัญญัติของกฎหมายไทยนั้นไม่มีบทบัญญัติที่กำหนดไว้ว่าคำวินิจฉัยว่ากฎหมายใดขัดกับรัฐธรรมนูญให้มีผลบังคับเช่นกฎหมาย แต่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 วรรคท้าย ได้บัญญัติไว้ว่า คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้โดยทั่วถึงทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดจากบทบัญญัติดังกล่าวก็ไม่ชัดเจนว่าคำวินิจฉัยดังกล่าวมีผลบังคับเช่นกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม มาตรา 27 ของรัฐธรรมนูญก็ได้บัญญัติรับรองว่าสิทธิและเสรีภาพที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยรับรองไว้ ย่อมผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การใช้บังคับกฎหมายและการตีความกฎหมายทั้งปวง

3. สถานะของข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญของไทย

ตามมาตรา 269 ได้บัญญัติให้วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญเป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งต้องทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญและให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา และต่อมาศาลรัฐธรรมนูญได้ออกข้อกำหนดดังกล่าว ตาม

ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่า ข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวมีสถานะในทางกฎหมายอยู่ในระดับใด กล่าวคือ ในระดับพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ ระดับพระราชบัญญัติ หรือเป็นเพียงข้อกำหนดภายในของศาลรัฐธรรมนูญเท่านั้น เพราะเรื่องสถานะของกฎหมายย่อมมีผลกระทบในหลายกรณี เช่น การจะแก้ไขเพิ่มเติมจะทำในรูปของกฎหมายลำดับใด รวมทั้งองค์กรใดจะมีอำนาจในการทำการแก้ไขเพิ่มเติม หากข้อกำหนดดังกล่าวมีสถานะเป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ หรือพระราชบัญญัติ องค์กรที่มีอำนาจแก้ไข คือ องค์กรนิติบัญญัติ แต่ถ้าหากถือว่าข้อกำหนดดังกล่าวเป็นเพียงข้อกำหนดภายในของศาลรัฐธรรมนูญ องค์กรผู้ที่มีอำนาจในการแก้ไข คือ ศาลรัฐธรรมนูญเอง

สืบเนื่องมาจากเรื่องสถานะของข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ยังมีประเด็นที่อาจก่อให้เกิดปัญหาได้ว่า ถ้าหากข้อกำหนดของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้อใดข้อหนึ่งขัดกับกฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่ง หรือขัดกับกฎหมายลำดับรองฉบับใดฉบับหนึ่ง มีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่ากฎหมายฉบับใดจะมีสถานะสูงกว่า และถ้าหากมีปัญหาต่อไปว่า ข้อกำหนดดังกล่าวนั้นเองขัดกับรัฐธรรมนูญ องค์กรใดจะเป็นองค์กรผู้ที่มีอำนาจในการวินิจฉัย

ปัญหาดังกล่าว เพราะตามข้อกำหนด ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2541 ข้อ 7 ได้กำหนดไว้ว่า ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอาจถูกคัดค้านเนื่องจากมีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องในเรื่องที่ขอวินิจฉัย ในกรณีเช่นนี้จะถือได้หรือไม่ว่า คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องในเรื่องที่ขอให้วินิจฉัย เพราะคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเป็นผู้ออกข้อกำหนดดังกล่าว ในกรณีนี้อาจจะเป็นเหตุให้คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญทั้งคณะถูกคัดค้านจากการพิจารณาในประเด็นนี้ได้ เพราะการที่จะให้องค์กรที่ออกข้อกำหนดและในขณะเดียวกันก็เป็นองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวด้วย ย่อมไม่ชอบด้วยเหตุผลที่จะสนับสนุนการตรวจสอบของศาลรัฐธรรมนูญในกรณีดังกล่าว ปัญหาที่ยกขึ้นพิจารณาถึงแม้จะเป็นปัญหาในทางทฤษฎีที่อาจจะไม่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ แต่พื้นฐานของปัญหาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการใช้อำนาจของรัฐ

ปัญหาที่ยกขึ้นมาพิจารณาข้างต้นนั้น ก็เพื่อเป็นนำไปสู่พิจารณาหลักการที่บัญญัติไว้ในมาตรา 269¹ แห่งบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญว่า สอดคล้องกับหลักการที่จะได้พิจารณาต่อไปหรือไม่ ถึงแม้รัฐธรรมนูญเองจะได้บัญญัติให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจในการออก

¹ มาตรา 269 วิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่ศาลรัฐธรรมนูญกำหนด ซึ่งต้องกระทำโดยมติเอกฉันท์ของคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ และให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ข้อกำหนดไว้โดยตรงก็ตาม ซึ่งถ้าพิจารณาตามสภาพการณ์ของการออกรัฐธรรมนูญในขณะนั้นแล้ว อาจพิจารณาเห็นว่า ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการควบคุมตรวจสอบองค์กรอื่นๆ ตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้ศาลรัฐธรรมนูญสามารถดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตนได้ ในขั้นต้นจึงจำเป็นต้องให้อำนาจคณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญในการออกข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญได้เอง โดยไม่จำเป็นต้องรอกกระบวนการในทางนิติบัญญัติที่อาจจะต้องใช้เวลายาวนาน ซึ่งเป็นความจำเป็นโดยสภาพการณ์ดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามสภาพการณ์ดังกล่าวไม่อาจจะอธิบายได้ตามหลักพื้นฐานของการแบ่งอำนาจหน้าที่ของรัฐในภาวะที่ได้ผ่านพ้นความจำเป็นเร่งด่วนตามที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยมีข้อพิจารณา ดังนี้

1. พิจารณาในทางประวัติศาสตร์โดยเทียบเคียงกับตุลาการรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ประเทศไทยมีตุลาการรัฐธรรมนูญครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2489 และหลังจากนั้นจนถึงรัฐธรรมนูญปี 2534 มีรัฐธรรมนูญ 6 ฉบับที่บัญญัติให้มีคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ คือ ฉบับปี พ.ศ. 2492, 2495, 2511, 2517, 2522 และ 2534 คณะตุลาการรัฐธรรมนูญเกือบชุดจะมีพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ยกเว้นคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 และ 2534 สำหรับฉบับปี

2534 เพราะขณะที่ดำเนินการร่างกฎหมายอยู่ รัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวได้ถูกยกเลิกโดยรัฐธรรมนูญฉบับใหม่¹

คณะตุลาการรัฐธรรมนูญทุกชุดที่มีขึ้นตามรัฐธรรมนูญแต่ละฉบับนั้น หลังจากที่ได้รับ การแต่งตั้งแล้ว องค์กรนิติบัญญัติจะต้องทำ การตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาของคณะ ตุลาการรัฐธรรมนูญทุกครั้งที่มีการประกาศใช้ รัฐธรรมนูญใหม่ที่ได้บัญญัติให้มีคณะตุลาการ รัฐธรรมนูญ ถึงแม้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะ ถูกวิพากษ์วิจารณ์มาโดยตลอดว่าองค์กรตุลาการ รัฐธรรมนูญมิได้เป็นองค์กรศาลอย่างแท้จริง แต่ เป็นเพียงองค์กรกึ่งตุลาการ แต่ถึงกระนั้นก็ตาม วิธีพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทุก ชุดนั้นได้ออกมาในรูปของพระราชบัญญัติที่ผ่าน การพิจารณาจากองค์กรนิติบัญญัติ เมื่อ พิจารณาในเชิงประวัติศาสตร์ของตุลาการ รัฐธรรมนูญแล้ว กรณีของศาลรัฐธรรมนูญก็ ไม่มีเหตุผลอันใดที่จะให้วิธีพิจารณาของศาล รัฐธรรมนูญดำรงอยู่ในรูปของข้อกำหนดของ ศาลรัฐธรรมนูญตลอดไป

2. พิจารณาถึงอำนาจหน้าที่ในการออก กฎหมาย โดยหลักการพื้นฐานแล้วเป็นที่ชัดเจน ว่า องค์กรนิติบัญญัติเป็นองค์กรที่มีอำนาจใน การออกกฎหมาย แต่เมื่อสังคมพัฒนาไปสู่ ความเป็นสังคมสมัยใหม่ที่มีความซับซ้อนมาก ขึ้น ประกอบกับพัฒนาการทางด้านเทคโนโลยีที่ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงจำเป็นที่จะต้อง

¹ดู อมร จันทรสมนุญ, ศาลรัฐธรรมนูญ, วารสารกฎหมายปกครอง เล่ม 12 ตอน 3 หน้า 571

มอบอำนาจให้ แต่
อย่างไรก็ตาม การให้
อำนาจในการออก
กฎหมายลำดับรองนั้น
ก็จำกัดให้เฉพาะแก่
อำนาจฝ่ายบริหาร
เท่านั้น มิได้รวมไปถึง
การให้อำนาจฝ่าย
ตุลาการในการที่จะออก
กฎเกณฑ์ที่จะมีผล
บังคับใช้เป็นการทั่วไป
ดังเช่นกฎหมายที่ออก
โดยองค์กรนิติบัญญัติ
เว้นแต่จะเป็นการ
กำหนดเรื่องอันเป็นการ
ภายในขององค์กรศาล
เอง เพราะโดยเหตุที่
องค์กรตุลาการเป็น
องค์กรที่ผูกพันอยู่ภาย
ใต้กฎหมายเท่านั้น ไม่
อาจอยู่ภายใต้การถูก
แทรกแซงโดยองค์กร
อื่นได้ ทั้งนี้เพื่อก่อให้
เกิดความเป็นอิสระของ
ผู้พิพากษาในการ
พิจารณาพิพากษา
อรรถคดี องค์กร
ตุลาการจึงเป็นองค์กรที่
ต้องปฏิบัติให้เป็นไป
ตามกฎหมาย มิใช่
องค์กรที่ทำหน้าที่ใน

**จะเห็นได้ชัดเจนว่า
วิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญไทยนั้น
ยังขาดความสมบูรณ์
ตามหลักกฎหมายวิธี
พิจารณาคดีทั่วไป
ไม่ว่าจะเป็นวิธี
พิจารณาคดีทั่วไปที่ยัง
ขาดสาระสำคัญบาง
ประการ และหมวดวิธี
พิจารณาเฉพาะคดีนั้น
ข้อกำหนดว่าด้วย
วิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญของไทย
ไม่ได้กำหนดไว้เลย
ซึ่งเป็นผลอาจทำให้เกิด
ปัญหาในทางปฏิบัติได้**

การออกกฎหมาย การ
ออกข้อกำหนด ว่าด้วย
วิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญ ที่มีผล
บังคับเป็นการทั่วไปจึง
ไม่สอดคล้องกับหลัก
ที่กล่าวมาข้างต้น

3. เนื่องจาก
วิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญนั้น มิใช่
เป็นเพียงข้อกำหนด
เรื่องอันเป็นการภายใน
ของศาลรัฐธรรมนูญ
หากแต่เป็นกฎหมายวิธี
บัญญัติที่เกี่ยวข้องกับ
การใช้สิทธิของผู้มีส่วน
เกี่ยวข้องข้อข้อพิพาทที่
อยู่ในอำนาจของศาล
รัฐธรรมนูญ หากได้
เกี่ยวข้อง แต่เฉพาะ
องค์กรของรัฐเท่านั้น
หากแต่ยังเกี่ยวพันไป
ถึงองค์กรอื่นๆ ด้วย
เช่น กรณีการสั่งให้ยุบ
พรรคการเมืองโดยศาล
รัฐธรรมนูญ หากถือว่า
พรรคการเมือง คือ จุด
ตัดระหว่างสังคมกับรัฐ
ในกรณีนี้อำนาจของ
ศาลรัฐธรรมนูญก็ย่อม

จะกระทบต่อประชาชนด้วย อย่างน้อยที่สุดก็ต้อง
สมาชิกของพรรคการเมืองนั้น ทั้งนี้ยังไม่ต้อง
พิจารณาถึงอำนาจของศาลรัฐธรรมนูญในกรณี
ที่พิจารณาว่ากฎหมายฉบับใดฉบับหนึ่งขัดกับ
กฎหมายรัฐธรรมนูญหรือไม่ รวมถึงอำนาจ
หน้าที่อื่นๆ ที่มีผลกระทบต่อสังคมและองค์กร
ของรัฐองค์กรอื่นค่อนข้างสูง ด้วยความสำคัญ
ของอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าว
ย่อมเรียกร้องให้วิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญควรผ่านกระบวนการตรารูปของ
พระราชบัญญัติ ดังเช่น วิธีพิจารณาคดีของ
ศาลอื่นๆ สถานะพิเศษของศาลรัฐธรรมนูญ
นั้นแสดงให้เห็นได้จากอำนาจหน้าที่ แต่มีใช้
จากการให้อำนาจศาลรัฐธรรมนูญกำหนดวิธี
พิจารณาของตนเองเป็นการถาวรตลอดไป
เพราะการตรากฎหมายโดยกระบวนการ
นิติบัญญัติตามปกตินั้นเป็นกระบวนการเปิด
ซึ่งทำให้การตรากฎหมายที่มีความสำคัญเช่นนี้
ได้ผ่านการพิจารณาอย่างรอบคอบจากองค์กรที่
มีอำนาจดังกล่าว อันจะนำไปสู่การทำให้สิทธิ
ขององค์กรหรือบุคคลที่ได้รับการรับรองจาก
รัฐธรรมนูญเกิดหลักประกันต่อการใช้สิทธิใน
ทางศาลรัฐธรรมนูญอย่างสมบูรณ์

บทสรุป

จากการพิจารณาเปรียบเทียบอำนาจ
หน้าที่ รวมทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญของไทยและของเยอรมันแล้ว

จะเห็นได้ชัดเจนว่า วิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญไทยนั้น ยังขาดความสมบูรณ์ตาม
หลักกฎหมายวิธีพิจารณาคดีทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น
วิธีพิจารณาคดีทั่วไปที่ยังขาดสาระสำคัญบาง
ประการ และหมวดวิธีพิจารณาเฉพาะคดีนั้น
ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญของไทยไม่ได้กำหนดไว้เลย ซึ่งเป็น
ผลอาจทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติได้ เพราะ
ถึงแม้รัฐธรรมนูญจะบัญญัติเรื่องเหล่านี้ไว้แล้ว
ก็ตาม แต่ก็ยังขาดรายละเอียดบางประการที่
จำเป็นจะต้องนำมาบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธี
พิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ ข้อพิจารณา
ประการสุดท้าย คือ ปัญหาเกี่ยวกับสถานะของ
ข้อกำหนดว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญนั้นไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐาน
ของการใช้อำนาจของรัฐอันนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ
เกี่ยวกับสถานะของข้อกำหนดดังกล่าวตามที่
กล่าวมาแล้ว

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้น
อาจกระทำได้โดยการให้องค์กรนิติบัญญัติ
ทำการตรากฎหมายวิธีพิจารณาของศาล
รัฐธรรมนูญออกมาในรูปของพระราชบัญญัติ
ดังเช่น พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาของคณะ
ตุลาการรัฐธรรมนูญที่ได้กระทำมาในรูปของ
พระราชบัญญัติมาโดยตลอด

